

SZEMLE

JOHN GILLINGHAM

RICHARD LÖWENHERZ

Eine Biographie

(Herrsching, 1990. 362 o.)

Az 1978-ban Londonban megjelent eredetinek német fordítását tudtam megszerezni, de úgy gondolom, a mű értékes és érdekes volta miatt ismeretetésre érdemes.

Gillingham úgy véli, a brit történészek általában nem kedvelték Oroszlánszívű Richárdot. Jobban kedvelték a „józan szervező”, mint a „harcos” királyokat. Kifogásolták, hogy keveset tartózkodott Angliában, figyelmen kívül hagyva, hogy birodalma nem csak Angliából állt, hanem Franciaország nyugati részeire is kiterjedt. A francia történészeket viszont csak a Capet dinasztia tagjai érdeklik, az Anjou birodalom nem foglalkoztatja őket, Richárdot csak mint kereszties vezért említik. Ma is a legendás Richárd kép az elterjedt, s a történészek is ennek alapján jellemzik. Szinte valamennyien negatív képet rajzolnak róla. Viszont ő az első angol király 1066 óta, akit a néphagyomány hősként kezel, s kinek legendája rögtön halála után kezdett kialakulni.

A Szerző realisabb képet óhajt kialakítani Richárdról. Tény, hogy életének kétharmadát a kontinensen töltötte, főként Aquitániában, melynek 1174-től 1183-ig hercege volt. A hercegségben kiváló szervező munkát végzett, s erős hercegi hatalmat épített ki — folytonos háborúk közepette, melyek során szétzúzta a destabilizáló erőket. E harcok során kiváló hadvezérnek, harcosnak, várostromlónak és várpusztítónak bizonyult.

Kétségtelen, hogy őszinte elkötelezettje volt a háborúk eszméjének. 1189-ben meghalt atyja, II. Henrik, és Richárd rögtön elkezdte a felkészülést kereszties hadjáratára, melyre Jeruzsálemnek Szaladin szultán által történt elfoglalása miatt került sor. Az angliai és Anjou-beli hatalmi viszonyokat tá-

volléte idejére olyan jól megszervezte, hogy nagyobb bajt II. Fülöp francia király és Richárd öccse: János herceg összeesküvése sem tudott okozni.

Kereszties hadjárata során Richárd kiemelkedően jó hadvezérnek bizonyult. Ciprus szigetének viharos gyorsasággal történt elfoglalása, Akkon bevétele s a Szaladin elleni ragyogó győzelme Arsuf-nál, kiemelkedő hadvezéri teljesítmények. E harcokban személyesen is részt vesz, s a közelharcokban kiválóan bizonyult. Jeruzsálemet azonban nem foglalhatta el. „Szövetségese”, II. Fülöp király Akkon bevétele után hazavonult Franciaországba, azzal a nyilvánvaló céllal, hogy Richárd „Anjou-birodalma” ellen fellépjen. Hosszú ideig emiatt Richárd sem maradhatott a Szentföldön, annál kevésbé, mert ereje nem volt elég nagy ahhoz, hogy Jeruzsálemet — serege veszélyeztetése nélkül — egyedül megostromolja. Hazautazása közben az általa a Szentföldön megsértett VI., a valójában V. Lipót osztrák herceg, majd VI. Henrik német-római császár fogságába került, s több mint egy éves fogságából csak hatalmas váltságdíj ellenében szabadult ki, amit alattvalói a jelek szerint különösebb ellenkezés nélkül adtak össze. Fogsága idején az Anjou-birodalom egy része elveszett, és élete hátralevő részét az elveszett területek visszaszerzéséért folytatott harc töltötte ki (1194—1199).

II. Fülöp elleni harcai során ellenfelét nem tudta csatára kényszeríteni, mert az kétszer is megfutott előle. A harcok így főként várostromokból álltak. Haláláig majdnem az összes elvesztett területeket visszaszerezte. A támadásokat gyakran maga vezette. Volt olyan nap, hogy egyetlen lándzsával

sajátkezűleg 3 ellenséges lovagot taszított le lováról. Nem csodálkozhatunk azon, hogy várostrom közben érte a halál; egy számszeríjász jól célzott lövése vállon találta, sebe elfertőződött. Az elfogott mesterlövésznek megbo-csájtva, a halotti szentségek felvétele után halt meg. (Más kérdés, hogy halála után katonái az íjászt rögtön megölték.)

Utóda, János király, 5 év alatt elvesztette Normandiát és Anjout. Nem azért, mert Richárd kimerítette e területen élő alattvalóit, hanem mert János tehetségtelen uralkodó volt.

Richárd — Gillingham szerint — mint politikus, adminisztrátor és hadvezér, tehát mint király, az európai történelem egyik kiemelkedő egyénisége. Nem csak vitéz lovag, nem csak keresztes vezér. Fülöp elleni háborúi során az Anjou-birodalom gazdasági tartalékait jól tudta felhasználni.

Kiváló taktikus és jó stratégia. Képes volt keresztes hadjáratot szervezni és vezetni, Egyiptom elleni támadást tervezni s egyúttal a távolból irányítani az Anjou-birodalom védelmét. Politikai és diplomáciai ügyességével képes volt II. Fülöpöt „kimanőverezni”, elvágva őt a Flandriával és Toulouse-zal tervezett szövetségből.

Igen jól választotta ki bizalmi embereit. Jól ismerte a pénz diplomáciai és

katonai értékét s pénze mindig elegendő volt.

Nagyobb logisztikai problémákat tudott megoldani, mint elődei, akár, mint *Hódító Vilmos*. Flottát és sereget vitt a Földközi-tenger túlsó végébe, s ott olyan ellenféllel mérkőzött sikeresen, kinek sokkal több embere, pénze, utánpótlása volt, mint neki. Hadjárata bámulatos teljesítmény volt.

1948 óta a történészek többsége Richárdot homoszexuálisnak tartja. *Gillingham* ezt nem tartja bizonyítottnak. Nem bizonyíték — szerinte —, hogy Richárdnak feleségétől, Navarrai Berengáriától nem született gyermeke, mert ennek sok oka lehetett. (Tegyük hozzá más korszakok legendaképzői ezzel szűzházasságát igyekeztek volna bizonyítani.) Az sem bizonyíték, hogy koronázásán nők nem vehettek részt, mert ez a korábbi angol királyok koronázásánál is szabály volt, s az sem bizonyíték, hogy egy remete kicsapongásai miatt Sodoma sorsával fenyegette. Sodoma neve ugyanis csak korunkban kapcsolódott össze a nemi aberrációkkal, az Ószövetség csak azt írja róla, hogy lakói elfordultak Istentől. Egyik szerint még halálthozó sebesülése után is nőt hozatott betegágyához, másik krónikás pedig egy Fülöp nevű, általa is ismert, házasságon kívül született fiát említi.

Borosy András